

7. Крымский С. Б. Научное знание и принципы его трансформации / Крымский Сергей Борисович; АН УРСР, Ин-т философии. – К.: Наук. думка, 1974. – 207 с.
8. Марков М. А. О единстве и многообразии форм материи в физической картине мира / М. А. Марков // Диалектика в науках о природе и человеке: тр. III Всесоюз. совещ. по филос. вопр. соврем. естествознания [22–24 апр. 1981 г.: в 4 кн.] / АН СССР, Ин-т философии; [редкол.: И. Т. Фролов (отв. ред.) и др.]. – М.: Наука, 1983. – [Кн. 2: Эволюция материи и ее структурные уровни / редкол.: Л. Б. Баженов, Р. С. Карпинская (отв. ред.) и др.]. – С. 219–242.
9. Мелюхин С. Т. Марксизм-ленинизм и современная естественнонаучная картина мира / С. Т. Мелюхин. – М.: Знание, 1968. – 47 с. – (Философия).
10. Микешина Л. А. Детерминация естественнонаучного познания / Л. А. Микешина; МВССО РСФСР. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1977. – С. 71–104.
11. Мостепаненко М. В. Научная картина мира и мировоззрение / М. В. Мостепаненко // Философия и развитие естественнонаучной картины мира: межвуз. сб. / Отв. ред. А. М. Мостепаненко. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1981. – С. 31–43.
12. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії: онтологія людини: навч. посіб. для студ. вищих учб. закладів / В. Г. Нестеренко; Міжнар. фонд “Відродження”. – К.: Абрис, 1995. – 336 с. – (Трансформація гуманітарної освіти в Україні).
13. Платонов Г. В. Картина мира, мировоззрение и идеология / Г. В. Платонов. – М.: Знание, 1972. – 47 с. – (Философия).
14. Сафронов И. А. Естественнонаучная картина мира и проблема человека / И. А. Сафронов // Философия и развитие естественнонаучной картины мира: межвуз. сб. / Отв. ред. А. М. Мостепаненко. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1981. – С. 212–220.
15. Степин В. С. Структура и эволюция теоретических знаний / В. С. Степин // Природа научного познания: логико-методологический аспект. – Минск: Изд-во БГУ, 1979. – С. 179–259.

Кузьменко В.В.

**ФИЛОСОФСКО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ У ЛИЧНОСТИ
НАУЧНОЙ КАРТИНЫ МИРА**

В статье представлено философско-педагогическое обоснование формирования у личности научной картины мира и рассмотрены различные подходы к данному процессу.

Ключевые слова: личность, формирование, картина мира, научная картина мира.

Kuzmenko V.V.

**PHILOSOPHIC AND PEDAGOGICAL JUSTIFICATION OF FORMING PERSONALITY'S
SCIENCE-BASED WORLD PICTURE**

The article presents philosophic and pedagogical justification of forming personality's science-based world picture. Different approaches to this process are analyzed as well.

Key words: personality, formation, world picture, science-based world picture.

УДК 37.091

Банкул Л.Д.

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ
В УМОВАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

У статті розглядаються теоретичні аспекти використання музичної терапії в умовах початкової школи; представлені методи, що можуть бути використані при роботі з дітьми в початковій школі.

Ключові слова: музична терапія, початкова школа, музика.

Постановка проблеми. Вирішення завдання щодо формування гармонійної, цілісної, всебічно розвиненої особистості значною мірою залежить від формування та реалізації нових педагогічних технологій. Прогресивні парадигми реформування системи вітчизняної освіти є підґрунтям ефективного розвитку кожної окремої особистості.

Як свідчить практика, величезну роль у процесі виховання людини відіграє мистецтво, яке сприяє цілісному розвитку особистості: її духовного світу, світогляду, морально-естетичних відношень, потреб і творчих здібностей. Мистецтво є по-справжньому творчою діяльністю тому, що творчість виступає тут не тільки як спосіб діяльності, а й як мета. Саме в цьому полягає здатність мистецтва бути каталізатором творчих можливостей особистості.

Музичне мистецтво в образно-звуковій формі відображає й узагальнює досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності. Тому саме в музичній діяльності дитина має можливість найкраще реалізувати притаманну їй потребу в самовираженні. Залучення молодшого школяра до різних видів музичної діяльності створює широкі можливості для проявів та розвитку його творчої активності.

Останнім часом у зв'язку із зростаючими проблемами, пов'язаними з корекцією емоційної сфери, девіантною поведінкою, ускладненням процесів адаптації до нових умов, отримала популярність музикотерапія, яка належить до активних методів групової психологічної допомоги, кінцева мета якої полягає у підвищенні соціальної активності, комунікативних здібностей особистості, її адекватної соціалізації у суспільстві.

Питаннями музично-естетичного виховання займалися видатні педагоги та освічені діячі України і Росії ХХ століття Б.Асаф'єв, Н.Гродзенська, В.Шацька, В.Сухомлинський, Д.Кабалевський, Б.Яворський, М.Леонтович, М.Лисенко, О.Рудницька та багато інших. Вагомий внесок у розвиток системи методів музикотерапії було зроблено К. Швабе, Х. Бонні, А. Понтвіком, Руудом, Мансом, Шмейстерсом, Тіммерманном та ін. Але, питанням, пов'язаним з використанням музики у роботі з дітьми початкової школи у вітчизняній психолого-педагогічній та методичній літературі практично не приділяється уваги.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути особливості використання музичної терапії в умовах початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Музикотерапія є джерелом активізуючої творчості та соціальної стимуляції, що оздоровчо впливає на емоційну й волюву сферу людини. Кожний з елементів музикотерапії, якою б формою він не виражався (вокальною, інструментальною, мовленнєвою, руховою чи образотворчою), вступає у специфічний зв'язок з індивідом. Вплив музики не залежить від віку, освіти, професії, соціальної чи національної приналежності.

Психологи вважають музикотерапію способом лікування таких психоневротичних розладів, як порушення самосприйняття, неадекватні реакції на переживання, неврози, депресії, істерії, нав'язливі стани, дефекти інтелектуального, емоційного і фізичного розвитку [5]. Окрім цього, важливо підкреслити, що музикотерапію з успіхом можна використовувати в освітній сфері, а саме: у роботі з дітьми молодшого шкільного віку для розвитку гармонійних сил, творчого потенціалу, розумових здібностей, виховання почуття прекрасного. Саме у процесі занять музикотерапією у дітей формуються навички спілкування, адекватного вираження почуттів, розвиваються емпатичні здібності, що сприяє встановленню й розвитку міжособистісних взаємин з однолітками й дорослими.

Під час музиціювання в дітей розвиваються мислення, увага, пам'ять, знижується рівень тривоги, підвищується самооцінка, вдосконалюються сенсомоторна функція, координація, і тонка моторика, активізується загальний потенціал можливостей дитини і її адаптація.

Гіпотеза Бахтіна-Виготського (музика і психіка формуються одночасно) передбачає, що психіка, а точніше – певні її сторони, знаходять себе в музиці, а музика створюється через психіку людини. І тому спілкування з музикою передбачає:

- обмін переживаннями (співпереживання, музична емпатія);
- виявлення і реалізацію особистісних переживань [1].

Як відомо, емпатія у сфері мистецтва розширює досвід життєдіяльності людини шляхом спостереження за переживаннями інших. Під час такого спостереження музика

встановлює рівновагу, гармонізує дисонанси, виявляє і руйнує стереотипи, які склалися в поведінці учня.

Окрім цього, виховна сила музики полягає в тому, що вона своєрідно акцентує на певних моментах і ситуаціях у житті людини, підсилює емоційне сприймання і виробляє особливе ставлення до них. Душевні імпульси та спонукання, що виникають при цьому, впливають на характер людини. Музика стимулює нервові центри, від тональності та сили звуків залежать серцевий ритм і робота органів дихання. Психолог В.Карвасарський, посилаючись на роботи зарубіжних дослідників, визначає такі механізми лікувальної дії музики: катарсис, емоційний стан, підвищення доступності для свідомого переживання психо- і соціально-динамічних процесів [5].

Призначення музикотерапії – проникнення в глибинні сфери особистості, куди не можна сягнути за допомогою слова.

Основні аспекти застосування музикотерапії:

- блокування процесу комунікації із соціальним оточенням;
- підготовка до застосування психотерапії та релаксації;
- підтримка під час релаксації, пов'язаної з аутогенним тренуванням;
- подолання тривожних станів, корекція астенії, роздратованості, внутрішнього напруження, зумовлених стресовим станом [4].

Музикотерапію застосовують як індивідуально, так і на групових заняттях. Найчастіше її сполучають з іншими методами в комплексній психотерапії.

Дослідники виділяють безліч методів музикотерапії, що спрямовані на емоційну активізацію, тренінгові, релаксуючі, комунікативні, а також творчі методи у формі інструментальної, вокальної, рухової імпровізації, музичний, тренінг чутливості для вироблення здатності бачити виявлення життя в музиці [7].

Варто зазначити, що для роботи з дітьми молодшого шкільного віку можна використовувати наступні методи: музично-рухові ігри і вправи, вокальні вправи-співи, музичне малювання, групову імпровізацію. Розглянемо їх детальніше.

Так, *музично-рухові ігри та вправи* сприяють стимуляції та концентрації уваги, координації аудіовізуальної, моторної і тактильної корекції дитини, створюють умови для комунікації та взаємодії у групі, зв'язку індивіда з групою та групи з індивідом. У процесі цих занять можна використовувати ритмічні інструменти, костюмний реквізит, спортивні знаряддя та інвентар, іграшки. У музично-руховій грі, що керується звуковими сигналами, динамічний напрям однієї фази діяльності чергується з гармонійним розслабленням. Цим досягається психічна й соматична релаксація. Для стимуляції музично-рухових ігор і вправ необхідні ритмічно виразні, динамічні та жваві за темпом, із привабливою мелодійною та гармонійною лінією класичні, фольклорні, популярні танці, тобто оркестрові мелодії в хорошому стереофонічному виконанні. Як звукові сигнали можна використовувати барабани, тарілки, гонг, трикутник, ріжок.

Музичні ігри та вправи завдяки жвавому (жартівливому) характеру, різноманітності привабливих форм, оптимістичному настрою є одним із улюблених компонентів музично-терапевтичних занять у роботі з дітьми молодшого шкільного віку.

Орієнтовні музичні твори для проведення музично-рухових ігор і вправ:

М.Бернар – пісенька “М” (з дитячих танцювальних пісень “Золоті ворота”); П.Чайковський – марш дерев'яних солдатиків; М.Мусоргський – картинки з виставки. Гра дітей; С.Прокоф'єв – марш зі збірника “Дитяча музика”.

Вокальне вираження – *співи*. Мета занять – зняття напруження, гармонізація особистості, позитивний психічний і соматичний вплив на дихання, серцеву діяльність, травлення; встановлення соціальних контактів.

Груповий спів передбачає анонімність співака, тому він є дієвим засобом зняття напруження й гармонізації особистості; він орієнтує молодших школярів на групу, дає змогу приєднатися до неї, встановити соціальний контакт, викликає почуття безпечної самореалізації. Груповий спів можна комбінувати із сольним у іграх, наприклад, “Ходить

пісенька по колу”, коли кожен співає по куплету. Вокальний елемент музикотерапії допомагає зайняти активну позицію у груповій діяльності, це допомагає долати психологічні бар’єри, перелаштувати особистість і зайняти в групі безпечну та стабільну позицію. Відчуття успіху під час групового співу також відіграє значну роль, що допомагає об’єднати й активізувати групу. Дієвою є також гра на музичних інструментах, що поєднується зі співом.

Рекомендується використовувати пісні, які можна драматизувати, відображати. Вони мають бути емоційними, цікавими, мати просту і приємну мелодію, живий темп, відповідну тональність.

Музичне малювання. Мета занять – динамічна стимуляція та спонтанне вивільнення внутрішніх конфліктів і проблем, зняття негативних переживань. Музичне малювання – не тільки засіб виразності, а й засіб усвідомлення конфліктів, який дає змогу проникнути в глибини психіки людини. Воно нівелює афекти, сприяє катарсису. Це елемент самовираження, який сприяє заспокоєнню, здоровій упевненості в собі, повертає стан рівноваги. У музикотерапії малюють крейдою, фарбами, тримаючи пензель або олівець водночас в обох руках, залучаючи праву й ліву півкулі до роботи. Ритм малюють у вигляді безперервної лінії, кіл, трикутників, кубів, вузлів, кубиків. Малювання супроводжують співом, що сприяє психічному та соматичному розслабленню, загальній гармонізації особистості.

Орієнтовні музичні твори, які можна використовувати на заняттях:

П. Чайковський – вальс із опери “Євгеній Онєгін”; Й. Штраус – “Марш кадетів”;

К. Вебер – запрошення до танцю; А. Глазунов – галоп з балету “Раймонда”.

Групова імпровізація, яку варто застосовувати за моделлю Карла Орфа. Вона подана у двох варіантах: перший – це спосіб так званої “тілесної гри”, що полягає в утворенні звуків без допомоги інструментів – ударів, клацання. Другий спосіб – створення простої вокально-інструментальної форми. Кожна дитина встановлює зв’язок між своєю дією з інструментом і звуком, а також між звуками, що видають інші діти.

На початку створення нового твору психолог (соціальний педагог) безпосередньо не втручається у творчість учнів, а виступає емпатичним слухачем і глядачем. У процесі розвитку композиції можна поступово непомітно скорочувати кількість інструментів. Таким способом цілеспрямовано стимулюється голосова реакція дітей на звукові імпульси. Інструментальна імпровізація переходить у вокальну.

Музика переживається дітьми як своєрідний стимул: дитина грає на інструменті те, що не може сказати, звертається до учасників невербального діалогу та сприймає їхню музичну поведінку як звернені на свою адресу репліки. Усі переживання дітей виявляються спонтанно, безпосередньо, без цензури свідомості. Тому за допомогою гри маленькі виконавці можуть створювати ситуацію спокійної розмови, сварки між окремими інструментами. І, як показує практика, ця експресія різноманітних звучних предметів і голосів викликає в дітей радість, поживлення, інтерес, збагачує новим досвідом.

Висновок. Отже, музикотерапія є складовою частиною психолого-педагогічних і психотерапевтичних методів, загальне завдання яких – збереження психічного здоров’я й запобігання емоційним розладам.

Основна мета музикотерапії полягає у подоланні бар’єрів у спілкуванні, покращенні розуміння себе та інших, знятті психічного напруження, створенні можливостей для самовираження, набутті навичок адекватної групової поведінки та соціалізації учнів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова-Турченко О.Г., Дробот Л.С. Музична психотерапія. Посібник-хрестоматія / О.Г. Антонова-Турченко, Л.С. Дробот. – К.: Вид-во Ін-ту змісту та методів навчання, 1997. – 180 с.
2. Блаво Рушель. Исцеление музыкой / Блаво Рушель. – Питер, 2003. – 192 с.

3. Ворожцова О. А. Музыка и игра в детской психотерапии / О. А. Ворожцова. – М.: Апрель-Пресс, изд-во Института психотерапии, 2004. – 89 с.
4. Деккер-Фойгт Г.-Г. Введение в музыкотерапию / Г.-Г. Деккер-Фойгт. – С-Пб.: Питер, 2003. – 208 с.
5. Карвасарский Б.Д. Психотерапия / Б.Д. Карвасарский. – С-Пб.: Сфера, 1994. – 448 с.
6. Петрушин В.И. Музыкальная психотерапия: теория и практика: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.И. Петрушин. – М.: Гуманит. изд. центр Владос, 2000. – 175 с.
7. Полякова Н. Корекція емоційно-поведінкових розладів засобами музичної терапії // Психолог. – 2005. – №39 (183). – С.27-31.

Банкул Л.Д.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МУЗЫКАЛЬНОЙ ТЕРАПИИ В УСЛОВИЯХ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

В статье рассматриваются теоретические аспекты использования музыкальной терапии в условиях начальной школы; представлены методы, которые могут быть использованы при работе с детьми в начальной школе.

Ключевые слова: музыкальная терапия, начальная школа, музыка.

Bankul L.D.

THEORETICAL ASPECTS OF USE OF MUSICAL THERAPY IN THE CONDITIONS OF THE ELEMENTARY SCHOOL

In the article the theoretical aspects of the use of musical therapy are examined in the conditions of initial school; methods which can be used for work with the children of initial school are presented.

Key words: musical therapy, initial school, music.

УДК 37.032

Безушко С.В.

СПІВВІДНОШЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ МОДЕЛІ ВИХОВАННЯ І МОДЕЛІ РОЗДІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті обґрунтовано перспективи здійснення гендерно орієнтованого підходу в системі роздільного навчання школярів, наголошено на тому, що ця проблема дедалі частіше стає предметом розгляду багатьох учених. Вони пропонують цю систему, як стратегічну модель, завдяки якій має підвищитися ефективність гендерного виховання.

Ключові слова: роздільне навчання, гендер, гендерне виховання, гендерна ідентифікація, гендерно орієнтований підхід.

В умовах соціально-економічних змін в Україні спостерігається трансформація прийнятих у суспільстві стереотипів щодо чоловіків і жінок, зміни їхніх гендерних ролей. Глобальнішою проблемою є дисбаланс представників обох статей у всіх сферах життєдіяльності. На думку багатьох учених останнім часом збільшується роль жінки в таких сферах, як державний апарат, наука, медицина. Крім того поступово жінка стала невід'ємним структурним компонентом трудових ресурсів [1]. Разом із тим на фоні невинного зростання самореалізації жінок дещо зменшується рівень самореалізації чоловіків.

Варто також додати, що в масовій свідомості сучасного суспільства панують ламкі і невірні стереотипні погляди на чоловічі і жіночі життєво-ціннісні орієнтири, які успадковує підростаюче покоління. Водночас масова фемінізація хлопців і маскулінізація дівчат суперечать соціальним нормам і ускладнюють процес засвоєння молоддю статево-рольової поведінки.